

Amikor mindenki profitál

Az etikus üzletvezetés gyakorlati megvalósíthatósága Európában

Kapitalista napjaink értékeit, céljait egyre inkább a fogyasztói társadalmi struktúra határozza meg. Egy ország gazdaságát a bruttó hazai termék (GDP) értékének növekedésével, egy vállalat teljesítményét a profit nagyságával, emberi boldogságunkat pedig elsősorban az általunk fogyasztott javak mennyiségével mérjük. E három szint egyre erősíti egymást, általános nézőpont, hogy a gazdaságnak és a benne működő legfőbb vállalatoknak növekednie kell, nekünk, embereknek pedig fogyasztanunk. A fogyasztói társadalom azonban sajnos mind természetes, mind emberi erőforrásainkat kiszipolyozza, illetve jövedelmi egyenlőtlenségekhez, gazdasági zavarokhoz és válságokhoz vezet. Ezen környezeti, gazdasági és társadalmi problémák megoldásának nagyon sokan a technológiai fejlődést tartják, azonban sajnos ahogy Richard Carson mondja: „a technológia jóval gyorsabban fejlődik, mint az emberiség felelősségérzete” (Carson, 1962). Hiába fejlődik a technológia és kétség kívül valamilyen szinten hozzá tud járulni a fenntartható fejlődéshez alternatív, környezetkímélő megoldásokkal, sajnos ez nem elég. A megoldáshoz végső soron a fogyasztás visszafogása lenne szükséges. Felmerül azonban a kérdés, hogy vajon a boldogságunk múlik-e azon, ha visszafogjuk fogyasztásunkat? Hogy az oly népszerű GDP mennyit mond el az emberek boldogságáról, jóllétéről, vagy, hogy vajon a profit mennyire hitelesen tudja leírni egy vállalat tényleges társadalmi értékét? Mindezen szempontokba belegondolva rájövünk, hogy valóban nem csak a GDP, a profit és a fogyasztás az, ami igazán számít, a világnak pedig egy teljes paradigmaváltásra lenne szüksége ezen etikai válság feloldásához.

A fogyasztói társadalom éltetői maga a fogyasztás és azt az kielégítő termelés, legfőbb szereplői pedig a fogyasztók és a vállalatok, melyek jelentősége a globalizációval már az egyes országhatárokon is átível. Épp ezért a vállalatok óriási felelősséggel tartoznak mind fogyasztóik, munkavállalóik, illetve környezetük felé. Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa „Az üzleti vezető hivatása” című írásában hat alapelvet fogalmazott meg arról, hogy egy-egy vállalatnak hogyan kéne részt vennie a gazdaságban és üzleti életben a közjóhoz való hozzájárulás és az emberi méltóság tiszteletben tartásának előtérbe helyezésével. Az alapelveket három kategóriába sorolhatjuk, egyrészt beszélhetünk azon kategóriáról, amelynek fókuszja a világ szükségleteinek kielégítése termékek és szolgáltatások létrehozásával és fejlesztésével, másrészt a jó és hatékony munka megszervezésének alapelveiről, végül pedig a fenntartható jólét megteremtésére és a javak igazságos elosztására vonatkozó alapelvekről. Felmerülhet bennünk a kérdés, hogy ezen elvek betartása mennyire megvalósítható profit-orientált világunkban, hiszen a profit, a megtérülés és az etikus vállalatvezetés kettőssége óriási problémát okoz az üzleti vezetésben. Közgazdász hallgatóként és a katolikus hit követőjeként e kettősség számomra is nagyon izgalmas téma, így a következőkben a fenti alapelvek megvalósíthatóságát szeretném megvizsgálni.

Az etikus üzletvezetés alapelveinek gyakorlati megvalósíthatósága

1. A világ szükségleteinek kielégítése termékek és szolgáltatások létrehozásával és fejlesztésével

„Azok a vállalkozások, amelyek olyan termékeket állítanak elő, amelyek valóban jók, és olyan szolgáltatásokat kínálnak, amelyek valóban az embert szolgálják, a közjó elérését mozdítják elő.”

Köztudott, hogy a vállalatok folyamatos piackutatásokkal térképezik fel a fogyasztók meglévő és látens igényeit és azt a lehető legjobban próbálják kielégíteni, ami alapvetően teljesen pozitívnak mondható. A bökkenő azonban ott rejlik, hogy ezek az igények sokszor nem valósak, a fogyasztó eredendő vágyait nem képesek kielégíteni, mindeközben pedig számos termék (pl. cigaretta vagy egyéb függőséget okozó szerek) esetén még károsak is a szervezetre. A felelős vállalatvezetőnek fel kell ismernie, hogy mely termékek és szolgáltatások azok, amik valóban jók és az embert szolgálják a felesleges, rossz minőségű, ám jelentős keresletű termékek vagy szolgáltatásokkal szemben. Az alapelv gyakorlati megvalósíthatóságát kockáztathatja a tény, hogy a megfelelő minőségű termékek gyártás sokszor költségesebb a gyakran cserélt, rosszabb minőségű termékekkel szemben, illetve, hogy nehéz lemondani az igazán nem szükséges, ám magas keresletű, így nagy profittal kecsegtető termékek vagy szolgáltatások forgalmazásáról. Hosszú távon azonban a jó minőség garantálása, a megbízhatóság mindenképp megtérül a vállalat számára, hiszen a fogyasztók hűek maradnak az esetleg drágább, de bevált terméket vagy szolgáltatást nyújtó márkához. Az igazán nem szükséges, sőt gyakran káros termékek fogyasztása hosszú távon - véleményem szerint – lankad, főleg az idősebb fogyasztók körében, hiszen egészségügyi megfontolásból vagy esetleg ártértékelés folytán csökkenhet keresletük. Ám ha ez mégsem történne meg, annál nagyobb a vállalat felelőssége abban, hogy ezen termékeket vagy szolgáltatásokat mellőzze portfóliójából.

„A vállalkozások oly módon vállalnak szolidaritást a szegényekkel, hogy keresik, miként tudnának szolgálni olyan embereket, akik versenytársaik érdeklődésére nem tarthatnak igényt, valamint a szükségben szenvedőket.”

A szegényekkel való szolidaritás a vállalkozások egyik legnagyobb felelőssége és véleményem szerint óriási lehetőséget is jelenthet számukra. A szegény rétegek piacát ugyanis szinte alig tartjuk számon, pedig ha azt nézzük, hogy (2012-es adatok szerint) a világ népességének 12,7%-ka él napi 1,90 dollár alatt, ez nem kis mennyiség. Európában ezen belül a népesség 2,1%-ka él szegénységben (The World Bank, 2012). A profitot célzó vállalatok ugyan a minél nagyobb árrésre törekednek vagy az eladások növelését tűzik ki célul alacsonyabb árak mellett, de ha egy a jövedelmi különbségeket is számításba vevő árpolitikát alkalmaznának, véleményem szerint még mindig megtérülne tevékenységük. Az árak jövedelem arányosan való kialakításával a magas jövedelműek számára megállapított, magasabb árak fedezhetnék az alacsony jövedelműek által megengedhető alacsonyabb árak okozta bevételcsökkenést. A szegényebb rétegek kiszolgálásának feltétele természetesen a kibocsátás növelése, melynek következménye a méretgazdaságosságból adódó költségcsökkenés. A gyártási költségek csökkenése, illetve mindeközben a fejlődő technológia támogató jelenléte következtében, optimális esetben akár arra a költség szintre is eljuthat a vállalat, melyen még az alacsonyabb árak is profittal szolgálnak számára.

Egy másik nézőpontból és kissé hosszabb időtávban tekintve a problémára, a szegényebb rétegek jó minőségű (pl. egészséges, magas tápértékű élelmiszerekkel) termékekkel való ellátásával segítjük munkaerejük növekedését, melynek következtében új emberi erőforrásokra tehetünk szert. Akár egy olyan forgatókönyvet is elképzelhetünk, amelyben a tehetősebb vállalatok befektetnek a szegényebb rétegek életszínvonalának javításába, illetve képzésébe és így korunk szűkös erőforrásait, a tudást és képzett munkaerőt bővítik, nem beszélve arról, hogy az emberek szegény rétegekből való kiemelésével hosszú távon fizetőképesebb keresletet teremtetnek saját termékeikre is. Véleményem szerint a fentebb leírt differenciált árképzés

rövid távon segítené a szegényebb rétegeket életszínvonaluk javításában, de hosszabb távon mindenképp fontos lenne, hogy ne csak ezen “segély” közbenjárásával tudjanak csak túlélni, hanem egy kezdeti, ám később megtérülő befektetéssel (pl. képzéssel) képessé tegyünk őket saját maguk ellátására.

2. A jó és hatékony munka megszervezése

A jó és hatékony munka megszervezése tárgyalásakor véleményem szerint az elsődleges szempont a munka és az ember viszonya egymással. Ahogy azt II. János Pál megfogalmazta: „Amennyire igaz, hogy az ember a munkára van teremtve és hivatva, annyira igaz, hogy a munka van az emberért, és nem az ember a munkáért” (II. János Pál, 1981).

„A vállalkozások oly módon szolgálják a közösséget, hogy az emberi munka különleges méltóságát állítják előtérbe.”

Az etikus üzleti vezetés harmadik alapelve a munka különleges méltóságára vonja fel figyelmünket. A munka értéke ugyanis nem csak az ún. határtermelékenységben és a megteremtett profitban nyilvánul meg, hanem annak az ember életében betöltött kiemelkedő szerepében is. Manapság gyakran összetévesztjük a célt az eszközzel, holott elsődleges célunk nem a munka, hanem az ember, ennek eléréséhez való eszközünk pedig nem az ember, hanem a munka. Ahogy azt „Az Üzletvezető Hivatása” c. tanulmányban is olvashattuk, Isten minden embert meghívott arra, hogy az általa teremtett világot tovább formáljuk, szebbé tegyünk és együtt, boldogan, tevékenyen éljünk rajta. minden ember számára fontos, hogy megtalálja azt a tevékenységet, amiben személyét a legjobban ki tudja bontakoztatni, amit szeret, amivel mások hasznára lehet, vagy egy általa elérendő célt szolgálhat. A felelős vállalatvezető felelősséggel tartozik azért, hogy munkavállalóit segítse ezen tevékenységek végzésében, illetve azt megfelelően díjazza. Tulajdonképpen ma a vállalatok teremtik meg a munkavégzésre alkalmas és jól működő közeget az emberek számára. Nem az a cél tehát, hogy kiszipolyozzuk dolgozóinkat és minél több profitot érjünk el, hanem az, hogy támogassuk őket munkavégzésükben, melynek közvetett eredménye pedig mégis a profitnövekedés lesz számunkra, hiszen a nagyobb munkakedv és motiváció a teljesítményben és a munka eredményében is biztosan megmutatkozik. Ezen támogató és az emberi munka méltóságát tiszteletben tartó vállalatok egyértelműen preferált célpontok lesznek a munkaerőpiac szereplői számára és a legjobb szakembereket képesek bevonni.

„A vállalkozások – a szubszidiaritás elve alapján – lehetővé teszik, hogy munkavállalóik saját felelősségükre cselekedjenek, és így járuljanak hozzá a szervezet küldetésének megvalósításához.”

Ezen alapelv gyakorlati megvalósítása véleményem szerint egyértelműen pozitívan térül meg egy-egy vállalkozás életében. A szubszidiaritás elve lehetővé teszi, hogy a vállalati döntések mindig azon a szinten történjenek meg, amely a döntéssel érintettekhez a legközelebb áll, tehát egy hierarchikus rendszerbe rendezi a vállalat különböző döntéshozóit. Ennek következtében a munkavállalók saját felelősségükre döntenek és cselekszenek, mely nagyban motiválja őket a lehető legjobb teljesítmény nyújtására, a teljesítmény javulása pedig nem csak a dolgozók, hanem a vállalat számára is pozitív következmény. A motiváció és a teljesítmény növekedése mellett, azt gondolom, hogy a munkavállalók munkáltatóik felé való tisztelete, elkötelezettsége és bizalma is növekszik a szubszidiaritás alapelveinek betartása következtében. Így, mivel természetesen léteznek olyan területek, ahol a felső vezetők nem adhatnak szabad kezet dolgozóik számára, a munkavállalók vezetőik iránti tiszteletre és bizalmukra alapozva, ilyen esetekben sokkal könnyebben elfogadják a felsőbb döntéseket. Ezen döntési mechanizmus

működése véleményem szerint nagyban hozzájárul a vállalatokban rejlő potenciál eléréséhez, hiszen minden egyes szakképzett munkavállaló számára fennáll a lehetőség, hogy legjobb tudása szerint hozzájáruljon a szervezet működéséhez és küldetésének megvalósításához. Ehhez persze szükséges, hogy a vezetők tudatosítsák a dolgozóknak vállalatuk küldetését, illetve motiválják őket a bennük rejlő lehetőségek kihasználására és fejlesztésére.

3. Fenntartható jólét megteremtése és a javak igazságos elosztása

Napjainkra a fenntarthatóság kérdése igen sürgető problémát vet fel. Számos nemzetközi szervezet foglalkozik a fenntartható fejlődés területével, ám sajnos a probléma tudatosítása, az egyes hozzáállások és értékek megléte azonban nem elégséges feltételei annak, hogy a változtatásra való szándék cselekvésekben is megnyilvánuljon. Egyik nagy akadály, hogy a probléma világméretű, de a felelősség viszont többek között az egyéné, vállalatoké és az egyes államoké, hiszen nincsen olyan „világkormány”, amely egységesen felléphetne az ügy érdekében. A tényleges változtatáshoz a vállalatvezetésben is figyelembe kell vennünk a fenntarthatósággal kapcsolatos alapelveket.

„A vállalkozások a kapott tőkével illetve emberi vagy környezeti erőforrásokkal való sáfárkodás jó példájával szolgálnak.”

A vállalkozásoknak jelentős szerepe van Földünk erőforrásainak felhasználásában. Az óriási méreteket öltő fogyasztás kielégítése, a globalizációval kialakult nemzetközi kereskedelem rendkívüli károkat okoz környezetünkben. A megnövekedett termelés nyersanyag, illetve energia felhasználása lassan teljesen kiaknázza a Föld készleteit, illetve káros anyagok kibocsátásával jelentősen szennyezi életterünket, amely többek közt olyan végzetes következményekhez vezethet, mint egyes állat- vagy növényfajok kipusztulása és így a természetes körforgás megsebzése vagy a globális felmelegedés, mely teljesen átrendezné a világ klímáját, vízkészletét, illetve jelentős migrációt vonna maga után, hiszen az eddig élhető területek alkalmatlanná válhatnak az emberi életre.

Az etikus vállalatvezetés figyelembe veszi az erőforrások véges voltát és az Istentől ajándékba kapott világ védelmét. Szerencsére napjaink technológiája számos alternatív megoldást kínál számunkra, ám ez sajnos még mindig nem elég. A vállalatoknak ezen a ponton áldozatot kell hozniuk és a rövid távon költségesebb, ám környezetkímélő termelési metódusokat kell alkalmazniuk tevékenységük során, mielőtt az erőforrásokkal való felelőtlen sáfárkodás még költségesebben kezelhető következményeire kerülne sor. Azt gondolom, hogy ezen a ponton nem is kérdéses, hogy vajon megéri-e a költségesebb termelés. Emellett véleményem szerint érdekes megfigyelni azt is, hogy milyen kapcsolat rejlik a gazdasági fejlődés következtében létrejött jövedelem növekedése és a fogyasztás (így az erőforrások kiaknázása) között. Abban biztosak lehetünk, hogy a jövedelem növekedésével a háztartások fogyasztása is növekszik, azonban azt is megfigyelhetjük, hogy egy bizonyos jövedelemszint elérése után már a fogyasztók számára is fontossá válnak különböző környezetvédelmi és fenntarthatósági szempontok, így ezen fogyasztók akár drágább termékeket is hajlandóak lennének vásárolni, ha azok kevésbé terhelik környezetüket. Ennek fényében láthatjuk, hogy az esetlegesen magasabb költséggel előállított termékekre is akad kereslet és a vállalatok áldozata csökken. Sajnos azonban rengeteg a mának élő, profitorientált vállalkozás nem hajlandó vagy működési feltételeinek korlátai miatt nem áll módjában áldozatot hozni a fenntarthatóság jegyében, így ebben a kérdésben egy felsőbb (állami, nemzetközi) szintű fellépésre van szükség, melyre számos kezdeményezés létezik már ma is. Véleményem szerint a probléma proaktív megközelítésére, tehát egyrészt a fogyasztás mérséklésére, másrészt pedig a technológiai fejlesztések ösztönzésére van szükség nemzetközi szinten. A technológiai fejlesztések

támogatása általában mindenki számára elfogadható kitétel, ezzel szemben a fogyasztás csökkentése fogyasztói társadalmunkban igen ellentmondásos célkitűzésnek tűnhet. A vállalatok a kibocsátás visszafogásával jelentős bevételtől esnek el, véleményem szerint azonban ez áthidalható lehetne a környezetet kímélő technológia és magasabb árak megállapításával. A fogyasztók, szempontja azonban már nehezebb kérdés, itt az elfogadáshoz egy tényleges paradigmaváltásra van szükség. A fogyasztás visszafogásával bizonyos szükségletek megszokott kielégítéséről le kell mondanunk, ami óriási áldozatnak tűnik, ám nagyon fontos lenne belegondolnunk abba, hogy szükségleteinket valóban a fogyasztás elégíti ki? Boldogságunk vajon valóban a fogyasztás függvénye?

„A vállalkozások igazságosan osztják el az erőforrásokat az összes érdekelt – munkavállalók, vevők, befektetők, beszállítók és a közösség – között.”

Ezen alapelv a gazdaság egészséges működését szolgálja, hiszen azt az érdekelték – munkavállalók, vevők, befektetők, beszállítók és közösség – közötti kapcsolatok és adás-vétel táplálja. Ha ezen belül igazságtalan elosztás folytán valamiféle egyenlőtlenség keletkezik, a rendszer képtelen lesz a kiegyensúlyozott működésre. Az etikus üzleti vezetés igazságos bérekkel, árakkal, adókkal és megtérüléssel dolgozik, amely üzleti körének hosszú távú, bizalmon és kölcsönös előnyökön alapuló együttműködését segíti elő és így biztosan megtérül. Természetesen az adózás kérdése nem csak a vállalatok, hanem az egyes államok jogszabályainak függvénye, így fontos, hogy maga az állam is megfelelő támogató háttérrel nyújtson ahhoz, hogy a vállalatok etikus üzleti magatartása megvalósulhasson.

Összefoglaló következtetések

Megvizsgáltuk tehát az egyes alapelvek megvalósíthatóságát, megtérülésének kérdését, ám véleményem szerint ezen elveket nagyon fontos, hogy együtt kezeljük. A vezetőkben átfogóan tudatosítani kell az etikus vállalatvezetés fontosságát, előnyeit és – ha jobban belegondolunk, például a klímaváltozás miatt - már-már kötelező voltát. Szerintem hosszútávon ezt a leghatékonyabban képzéssel érhetjük el, kezdve a gimnáziumokban, ahol megismertetjük a gyerekekkel az etikát vagy hittant, majd az egyetemeken, ahol egyes szakterületek etikai vonatkozásaival hozzuk tisztába a hallgatókat. Azok számára, akik már a vállalati szférában helyezkednek el, sokat jelentenek a gyakorlati tréningek, ahol mind a témában jártas előadóktól, mind egymás tapasztalataiból nagyon sokat tanulhatnak és minduntalan felébreszthetik magukban a felelős, etikus vezetőt. Emellett a nagyobb vállalatoknál szerintem érdemes elgondolkozni egy, az etikus vállalati magatartásért felelős pozíción, esetleg csapaton, akik ösztönző módszerekkel segítik, motiválják a vállalat tagjait a felelős magatartásra. Természetesen a vállalkozók igyekezete hiába van meg, ha ahhoz nem járul egy állami, sőt nemzetközi támogatói háttér. Azt gondolom, hogy Európa – kulturális, vallási hagyományaiból és identitásából kifolyólag is – pionírként léphetne fel az etikus üzleti magatartás támogatásáért.

Bizonyára furcsán veszi ki magát, hogy az etikus üzleti vezetés alapelveit feltétlenül a megtérülésük alapján értékeljük, hiszen ezen iránymutatók egy másik nézőpontból egyértelműen követendők lennének. Ha úgy nézzük, Isten soha nem gondolkozna el azon, hogy szeretete az emberek felé megtérül-e, illetve nem méregetné annak optimális szintjét, Ő soha nem fogy ki a szeretetből és a legjobbat tartogatja mindenki számára, aki azt el meri fogadni. A gazdasági rendszer egészséges működése ezzel szemben megköveteli a megtérülést, ám erre semmiképpen sem, mint elsődleges célra kell tekintenünk, hanem, mint eszközre a mindenki számára boldog és tartalmas emberi élet végső céljának eléréséhez.